

Kościelny ośrodek akademicki w Krakowie w wizji i działaniu Karola Wojtyły (1959–1978)

Ks. Jan Szczepaniak

WYDZIAŁ HISTORII I DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO
UNIWERSYTET PAPIESKI JANA PAWŁA II
W KRAKOWIE

ABSTRACT

Karol Wojtyła's vision of a church academic centre in Cracow

While analysing activities of Bishop, Archbishop and Cardinal Karol Wojtyła that were supposed to neutralize communists' plans concerning liquidation, or at least reducing church scientific community in Cracow, one can clearly see how the actions were taken simultaneously. On one hand, as Auxiliary Bishop, the administrator and Cracow Bishop Karol Wojtyła endeavoured to strengthen Cracow theological community. On the other hand, as the chairman of the Committee of the Learning of the Episcopate of Poland he tried to solve the issue of higher education of clergymen in Poland comprehensively. He tried to convince bishops of the importance of the problem. At the same time he was playing a specific game with the authorities as he wanted departments to gain civilian recognition. He also wanted clergymen seminars to be given the status of colleges.

The actions are amazing because of a few reasons; the problems presented were justified and clear, the far-reaching plans were realized with the method of small steps.

He tried to do everything he could in every single case. He initiated work, confronted his own ideas and projects with trusted co-workers. He looked for allies, he controlled if undertaken tasks were carried out. He admonished those who either lingered, in his opinion, or worked too slowly.

He searched for new ways of realizing plans when he came across unforeseeable obstacle or resistance which was difficult to overcome at that time. He never surrendered to pressure of impossibility and discouragement.

In 1962–1978, as the Great Chancellor of Divinity which worked outside the structure of higher education system acknowledged by the country, Karol Wojtyła led to set in order legal bases of functioning of the faculty by Holy See; all academic authorizations were obtained (the ones which were used). He inspired and accepted the reform of studies in a conciliar spirit. He led to enlargement of a number of lecturers. He kept reminding about the duty of the publication and scientific exchange both with domestic and foreign scientific centres. All the actions opened a way to create a college consisting of a few departments. The college which originated from one department. Before he was chosen the Pope the college was given a permission to open Department of Philosophy. At the same time work to create an independent institute of history of the Church started.

KEY WORDS: Cardinal Karol Wojtyła, the Papal Divinity, the Higher Metropolitan Seminary in Cracow, education of clergy in Polish People's Republic

SŁOWA KLUCZOWE: kardynał Karol Wojtyła, Papieski Wydział Teologiczny, Wyższe Metropolitalne Seminarium Duchowne w Krakowie, kształcenie duchowieństwa w PRL

Historia kościelnych szkół wyższych w okresie Polski ludowej to nie tylko dzieje zmagania pomiędzy Kościołem a państwem komunistycznym o ich istnienie i niezależność, ale również starania o zachowanie w świadomości Polaków znaczenia Kościoła i duchowieństwa katolickiego w życiu narodu, czyli ich roli społecznej i kulturotwórczej. Mówiąc krótko: komunistom od samego początku sprawowania władzy chodziło o zdegradowanie duchownych do znanej ze Związku Sowieckiego roli „pracownika kultu religijnego”, czyli do roli średnio wykształconego personelu technicznego. Władze starały się doprowadzić do takiej sytuacji, aby zdolni i ambitni maturzyści stronili od wejścia do niedouczonego, niemoralnego i mającego wyłącznie ambicje finansowe kleru – jak przedstawiano w propagandzie duchowieństwo. Podstawowym elementem powyższego planu było więc uniemożliwienie uzyskania wyższego wykształcenia przez ogół duchownych.

Degradacja pozycji społecznej duchownych odbywała się poprzez: systematyczną antyklerykalną pracę propagandową, likwidację krakowskiego i warszawskiego Wydziału Teologicznego oraz utworzenie całkowicie kontrolowanego przez państwo Wydziału Teologicznego na Akademii Teologii Katolickiej (ATK)¹, likwidację prawie wszystkich małych seminariów duchownych², traktowanie wyższych seminariów duchownych jako szkół średnich³, służbę wojskową

¹ Uchwała nr 591/54 Rady Ministrów z dnia 1 VIII 1954 r. w sprawie włączenia Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego do Akademii Teologicznej w Warszawie [w:] Państwowe prawo wyznaniowe Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zebrał M. Fąka, Warszawa 1978, s. 124–125; R. Bartnicki, *Historia i stan obecny Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (w 190. rocznicę bulli papieża Piusa VII z 3 października 1818 r. zatwierdzającej wydział)*, „Studia Theologica Varsoviensia” 2008, t. 46, nr 2, s. 23; J. Dybiec, *Uniwersytet Jagielloński wobec stalinizmu 1945–1956*, „Prace Komisji Historii Nauki PAU” 2001, t. 3, s. 11; A. Kubiś, *Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie w latach 1954–1981*, Kraków 2005, s. 16–19; M. Myrcha, *Zagadnienia prawne Akademii Teologii Katolickiej*, „Polonia Sacra. Kwartalnik kanonistyczno-historyczny” 1955, r. 7, s. 68–77.

² A. Mezglewski, *Akcja likwidacyjna niższych zakonnych seminariów duchownych w dniu 3 lipca 1952 r.* [w:] *Divina et humana. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław (red.), Lublin 2001, s. 145–157; *idem*, *Proces likwidacji niższych seminariów duchownych w latach 1959–1963*, „Studia z Prawa

Wyznaniowego” 2002, t. 4, s. 31–57; J. Pietrzykowski, *Likwidacja małych seminariów duchownych w Polsce prowadzonych przez Towarzystwo św. Franciszka Salezego*, „Roczniki Teologiczne” 2014, r. 61, z. 4, s. 208–224.

3 M. Krawczyk, *Urząd do spraw Wyznań a funkcjonowanie seminariów duchownych i służba wojskowa kleryków – studium historyczno-prawne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie” 2016, nr 108, s. 32–37.

4 *Ibidem*, s. 43–46.

5 Przykładowo: dwukrotnie (24 VI 1966 i 27 VII 1967 r.) odmówiono wyjazdu na studia ks. Florianowi Wojciechowi Pelce TJ (*Katalog osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL*, <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/listNames.do?id=PE&katalogId=4&pageNo=1&nameId=3798&> [dostęp: 20 VIII 2016]); w 1963 r. odmówiono wydania paszportu na studia ks. Stefanowi Siczekowi z diecezji sandomierskiej (*Bp Stefan Siczek – biogram*, <http://www.diecezja.radom.pl/ogolne-artykuly/1890-bp-ss-biogram> [dostęp: 20 VIII 2016]); w 1961 r. odmówiono wydania paszportu na studia „z ważnych względów państwowych” ks. Bolesławowi Kałuży z diecezji wrocławskiej (*Kałuża Bolesław (1935–2005)*, http://www.encyklo.pl/index.php5?title=Ka%C5%82u%C5%BCa_Boles%C5%82aw [dostęp: 20 VIII 2016]).

6 J. Kraśnicki, „*Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku*” w latach 1975–1985. (*Studium historyczno-bibliograficzno-teologiczne*), „*Studia Teologiczne*” 1991, t. 9, s. 264.

7 IPN Kr 039/1/K, t. 8, k. 164, Sprawozdanie z pracy Wydziału IV-go Wojewódzkiego Urzędu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie za okres od września 1955 r. do 30 września

kleryków⁴, ściśle reglamentowanie wyjazdów na studia specjalistyczne i stypendia naukowe do Europy Zachodniej⁵, drakońskie ograniczenia i trudności w publikowaniu prac naukowych i popularnonaukowych⁶, nieustanną inwigilację wykładowców i kleryków, połączoną z często udanymi próbami ich werbunku, zmierzającymi do zantagonizowania i destabilizacji seminariów i kościelnych środowisk naukowych⁷.

Wszystkie te działania dotknęły szczególnie mocno krakowskie środowisko teologiczne, związane z uniwersytetem od chwili erygowania przez papieża Bonifacego IX w 1397 r. Wydziału Teologicznego. Boleśnie posunięcia te odczuli także mieszkańcy archidiecezji, świeccy i duchowni. Trudno im było przyjąć, że od tej chwili księża nie będą mogli otrzymywać po zakończeniu studiów filozoficzno-teologicznych dyplomu uniwersyteckiego, co stanowiło regułę od ponad 100 lat.

Te zdarzenia towarzyszyły ks. Karolowi Wojtyłe w początkach drogi kapłańskiej i działalności akademickiej. Na jego oczach rozsypały się stare zasady uczestnictwa teologów w życiu naukowym uniwersytetu oraz kształcenia kandydatów do kapłaństwa. W Polsce zamknęły się prawie wszystkie drogi zdobywania wyższego wykształcenia teologicznego oraz stopni i tytułów naukowych. Trzeba było szukać nowych sposobów uprawiania teologii i kształcenia kleryków, aby przeciwstawić się polityce władz komunistycznych. We wszystkich najważniejszych etapach poszukiwania tych dróg bp Wojtyła nie tylko uczestniczył, ale również był ich inspiratorem.

1. Początki działalności naukowej i nauczycielskiej ks. K. Wojtyły w okresie likwidacji Wydziału Teologicznego UJ i prób jego reaktywacji (1953–1958)

Przynajmniej od 1953 r. ks. Karol Wojtyła rozumiał doskonale, że komuniści chcą kontrolować i wpływać na formację duchową i intelektualną duchowieństwa. Agent „Biały”, spotykający się na polecenie Urzędu Bezpieczeństwa z ks. Karolem Wojtyłą w jego mieszkaniu⁸, relacjonował:

Jak podaje K. Wojtyła: jestem przygotowany na najgorsze, tym bardziej, że wielu księży wyrażnie zdradza ochotę przyjęcia koncepcji państwa i współpracy z rządem. Zdaje mi się, że walka wchodzi w nowy etap. Dziś widzimy jasno, że nie możemy być pewni nikogo wśród nas. Wieloletnie kary w ostatnich procesach zaciążyły nad klerem i wykazały wyraźny rozłam. Trzeba by wielkiego wstrząsu, by ci ludzie powrócili na łono Kościoła. Spodziewamy się też obecnie silnej infiltracji w szeregach naszej młodzieży seminaryjnej. Musimy przesuwać z całą rozwagą tą młodzież, by oddzielić ziarno od plew. Nasz aparat wychowawczy nie był dotąd nastawiony w tym kierunku, teraz musimy jak wrogowie nasi być czujni⁹.

Wypowiadając te słowa (koniec września 1953 r.), ks. Wojtyła przygotowywał się do kolokwium i wykładu habilitacyjnego. Od października miał również rozpocząć zajęcia z etyki społecznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). Będąc w centrum zdarzeń, miał pełną świadomość sytuacji, w jakiej znalazł się Kościół w Polsce. Znał prowadzone przez komunistów działania zmierzające do podporządkowania sobie

1956 r., Kraków, 6 X 1956; IPN Kr 039/1/K, t. 9, k. 126, Sprawozdanie za I kwartał dotyczące aktywu katolickiego, Kraków, 27 XII 1958; IPN Kr 039/1/K, t. 11, k. 38, Sprawozdanie z pracy operacyjnej Wydziału IV-go Służby Bezpieczeństwa KWMO w Krakowie za rok 1963, Kraków, luty 1964; IPN Kr 039/1/K, t. 13, k. 120, Sprawozdanie z pracy operacyjnej Grupy III Wydz. IV za 1964 r., Kraków, 31 XII 1964.

⁸ IPN Kr 039/2, t. 2 k. 239, Doniesienie agencyjne, źródło „Biały”, 15 IX 1953.

⁹ IPN Kr 039/2, t. 2 k. 110, Meldunek Wydz[iału] I dot[yczący] wypowiedzi ludności odn[ownie do] uchwały Rządu, 2 X 1953.

¹⁰ Od roku akademickiego 1950/1951 władze ograniczały liczbę alumnów przyjmowanych na studia. W tym samym czasie część uniwersyteckich wykładów musiała się odbywać w budynkach kościelnych. Od października 1953 r. nie wyrażano zgody na to, aby absolwenci seminariów duchownych niemających statusu szkół wyższych studiowali w charakterze wolnych słuchaczy. Zob. M. Barcik, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (1939–1954)*, cz. 2, Kraków 2001, s. 21.

¹¹ J. Dyduch, *Troska kard. Karola Wojtyły o wolność nauki*, „*Annales Canonici*” 2013, t. 9, s. 5; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 16–17, 56.

¹² A. Kubiś, *op.cit.*, s. 19.

¹³ AKMK AKKW EX o/1, Oświadczenie byłych profesorów, wykładowców i asystentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 16 IX 1954.

¹⁴ W artykule, opublikowanym w „*L'Osservatore Romano*” w styczniu 1955 r., Stolica Apostolska nie uznała decyzji polskich władz o likwidacji wydziałów teologicznych oraz napiętnowała wykładowców, bez których nie udałoby się przeprowadzić otwarcia ATK. Zob. A. Kubiś, *op.cit.*, s. 20.

duchowieństwa, w tym sposoby niszczenia środowisk teologicznych, by uniemożliwić kandydatom do kapłaństwa uzyskanie wyższego wykształcenia¹⁰. Był jednym z dziewięciu wykładowców Wydziału Teologicznego, którym Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego odmówiło zatwierdzenia habilitacji (kolokwium odbyło się 1 XII, a wykład 3 XII 1953 r.)¹¹. Zajęcia ze studentami prowadził, zdając sobie sprawę, że zbliża się likwidacja Wydziału. Zamierzenia władz dla żadnego z wykładowców nie były tajemnicą. Wiosną i latem 1954 r. przedstawiciele władz oświatowych i partyjnych nakłaniali nauczycieli akademickich do podjęcia zajęć w Warszawie, sugerując, że decyzja ta otworzy im drogę do dalszych awansów akademickich¹². Większość wykładowców po krótkim wahaniu¹³ przystała na tę propozycję władz, stając się pracownikami kontrolowanej przez państwo ATK w Warszawie¹⁴. Wśród nich nie znalazł się jednak ks. Wojtyła, gdyż od października 1954 r. rozpoczął wykłady zlecone na Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie (KUL). Równocześnie prowadził zajęcia z etyki dla alumnów Krakowskiego Seminarium Duchownego.

Decyzja o zamknięciu Wydziału Teologicznego zniszczyła wypracowany w połowie XIX w. system kształcenia duchowieństwa dla diecezji krakowskiej, z którego po 1925 r. korzystały również diecezje śląska i częstochowska. Opierał się on na współpracy władz kościelnych z władzami państwowymi i uniwersyteckimi. Kandydaci do kapłaństwa, formowani pod względem duchowym i pastoralnym w ramach seminarium duchownego, otrzymywali przygotowywane intelektualnie na Wydziale Teologicznym UJ, zatrudniającym wykładowców po uzyskaniu misji kanonicznej od administratora lub ordynariusza krakowskiego. Latem 1954 r., z dnia na dzień, alumni seminariów diecezjalnych znajdujących się w Krakowie przestali być studentami, tracąc możliwość uzyskania wykształcenia uznawanego przez władze za wyższe. Rządcy diecezji zostali zmuszeni do

organizowania domowego nauczania alumnów i przejęcia całkowitej troski o zakres studiów, dobór wykładowców i znalezienie sposobów finansowania kształcenia. Trwające represje, poczucie krzywdy i zrozumiałe przywiązanie do tego, co było, sprawiały, że tylko nieliczni dostrzegali zagrożenia płynące z dekompozycji środowiska teologicznego (brak możliwości kształcenia nowej kadry naukowej) oraz odebrania duchownym możliwości uzyskiwania dyplomu studiów wyższych. Trzeba było jakiegoś przełomowego zdarzenia, definitywnie rozwiewającego marzenia o powrocie starego, by rozpocząć poszukiwanie nowego systemu kształcenia duchownych na poziomie wyższym i odbudowania środowiska akademickiego teologów.

Zmiany polityczne w Polsce i rozpoczęta normalizacja stosunków pomiędzy państwem a Kościołem wzbudziły nadzieję na powrót Wydziału Teologicznego na uniwersytet. Niemal natychmiast po objęciu władzy przez Władysława Gomułkę środowisko byłych wykładowców rozpoczęło starania o zmianę decyzji z 21 VIII 1954 r., pisząc listy i memoriały do kard. S. Wyszyńskiego (31 X i 27 XI 1956 r.)¹⁵, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki (28 XI 1956 r.)¹⁶, Rady Wydziału Teologicznego ATK i Rady Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Senatów¹⁷, UJ¹⁸ i KUL (6 XII 1956 r.)¹⁹, Urzędu do spraw Wyznań (12 XII 1956 r.)²⁰ i – wielokrotnie – do Departamentu Studiów Uniwersyteckich Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki (12 XII 1956, 20 I i 16 IV 1957 r.)²¹, Komisji Wspólnej Przedstawicieli Państwa i Kościoła, na ręce ministra Jerzego Sztachelskiego (20 I 1957 r.)²². Środowiska naukowe oraz kościelne jednogłośnie poparły te starania, a nawet próbowały omawiać tę kwestię z przedstawicielami władz²³. Upominano się o Wydział Teologiczny na posiedzeniu Wojewódzkiego Komitetu Frontu Narodowego w Krakowie (16 XI 1956 r.) oraz na wiecu przedwyborczym kandydatów na posłów (4 I i 18 I 1957 r.)²⁴. By przyspieszyć działania władz, związani z Krakowem

15 AKMK AKKW EX o/6, [List byłych profesorów, wykładowców i asystentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie do prymasa Wyszyńskiego], 27 XI 1956; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 44–46.

16 AKMK AKKW EX 1/246, [List byłych profesorów, wykładowców i asystentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki], 28 XI 1956.

17 A. Kubiś, *op.cit.*, s. 43.

18 AKMK AKKW EX o/7, [List byłych profesorów, wykładowców i asystentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie do Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego], 3 XII 1956.

19 AKMK AKKW EX o/9, Ks. M. Rechowicz, dziekan Wydziału Teologicznego KUL do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Departament Studiów Uniwersyteckich, 12 XII 1956. Uchwała została podjęta 6 XII 1956 r. na listowną prośbę byłych profesorów, wykładowców i asystentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

20 A. Kubiś, *op.cit.*, s. 44.

21 *Ibidem*.

22 AKMK AKKW EX o/12, [List byłych profesorów, wykładowców i asystentów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie do Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Episkopatu na ręce J. E. Ministra Jerzego Sztachelskiego], 20 I 1957.

23 AKMK AKKW EX o/15, Ks. I. Różycki, Co Uniwersytet Jagielloński uczynił dla powrotu Wydziału Teologicznego?; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 34–36, 39–40.

24 *Ibidem*, s. 34–36.

25 AKMK AKKW EX o/79, Ks. I. Różycki do abp. E. Baziaka, 17 IX 1957; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 20.

26 AKMK AKKW EX o/35, [Byli profesorowie, wykładowcy i asystenci Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie do abp. E. Baziaka], 1 IV 1958.

27 ArUPJP II PWT 010, Ks. I. Różycki, Projekt podstawowych tez organizacyjnych Wydziału Teologicznego im. Królowej Jadwigi w Krakowie, 1959; *idem*, Projekt statutu Wydziału Teologicznego Królowej Jadwigi w Krakowie, 18 IV 1959. Zob. też A. Kubiś, *op.cit.*, s. 62. Statut ten nigdy nie został zatwierdzony przez Stolicę Apostolską.

wykładowcy zrezygnowali z wykładów na ATK (30 IX 1957 r. Senat ATK przyjął rezygnację z pracy dawnych pracowników Wydziału Teologicznego UJ)²⁵.

Już pod koniec 1957 r. dla środowiska teologicznego i uniwersyteckiego w Krakowie oraz zwierzchników Kościoła w Polsce stało się jasne, że władze nie zamierzają podjąć rozmów na temat odnowienia Wydziału. Wiedzano również, że rządy komunistów nie są zjawiskiem przejściowym. Trzeba więc było powołać jakieś tymczasowe kościelne instytucje, w ramach których można by tworzyć środowisko naukowe oraz kształcić przyszłych duchownych.

W kwietniu 1958 r. byli pracownicy wydziału poprosili abp. Eugeniusza Baziaka, administratora archidiecezji krakowskiej, aby Wydział Teologiczny, nie oglądając się na zdanie władz państwowych, rozpoczął działalność przy Arcybiskupim Seminarium Diecezjalnym w Krakowie²⁶. Do takiego rozwiązania przychylił się arcybiskup, wyrażając zgodę na opracowanie przez ks. Ignacego Różyckiego statutu odtworzonego Wydziału²⁷ oraz zwracając się do Kongregacji Seminariów i Studiów Uniwersyteckich o zezwolenie na tymczasowe działanie Wydziału przy seminarium duchownym. Taką zgodę otrzymał 16 XII 1959 r. Dokument kongregacji potwierdził istnienie Wydziału Teologicznego w Krakowie (czasowo działającego przy seminarium duchownym). W dokumencie jednoznacznie stwierdzono, że Wydział

został usunięty z publicznej organizacji szkół wyższych samowolną decyzją cywilnej władzy. Święta Kongregacja Seminariów i Studiów Uniwersyteckich, spełniając prośbę ordynariusza krakowskiego, urzędowo potwierdza i oświadcza, że wspomniany wydział znajduje się pod zarządem jednego zwierzchnictwa kościelnego i w przyszłości powinien się kształtować i być zarządzany wyłącznie wedle ustawodawstwa Stolicy Apostolskiej.

Przypomniano także o uprawnieniach ordynariusza jako Wielkiego Kanclerza oraz ustalono, że fakultet rządzi się statutem dawnego Wydziału Teologicznego UJ, zmodyfikowanym zgodnie z konstytucją „Deus scientiarum Dominus”²⁸.

Dzięki temu nauka w studium domowym, istniejącym od 1954 r., została kanonicznie uznana za studia wyższe uzyskane na Wydziale Teologicznym. W rozmowach i ustaleniach na ten temat, podejmowanych w środowisku krakowskim, musiał uczestniczyć nowy biskup pomocniczy Wojtyła. Potwierdza to jego wypowiedź na spotkaniu dekanalnym w Krakowie, odbytym 23 XI 1958 r. Poinformował on wówczas księży, że w Krakowie będzie możliwość zdobywania stopni akademickich²⁹.

Uzyskanie kościelnego potwierdzenia istnienia Wydziału Teologicznego w Krakowie, umożliwiające prowadzenie zajęć dla alumnów w instytucji będącej kontynuacją Wydziału Teologicznego UJ, wydawało się zaspokajając aspiracje krakowskich teologów, którzy w 1962 i 1963 r. wrócili do pracy na ATK, ku radości komunistów liczących na osłabienie krakowskiego środowiska (ks. Tadeusz Kruszyński chciał to uczynić jeszcze w 1957 r.)³⁰. Przez następne kilka lat nie podjęli oni żadnych działań, by umocnić Wydział, a przede wszystkim, aby doprowadzić do ponownego umożliwienia zdobywania na nim stopni naukowych. Gdy taka możliwość stawała się realna, na różne sposoby utrudniali jej zaistnienie. Być może jednym z powodów „ostrożnego zaangażowania” w rozwój uczelni było niepoznane do dziś ich uwikłanie się we współpracę ze Służbą Bezpieczeństwa³¹.

28 ArUPJP II PWT 010, Sacra Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus. Decretum, 16 XII 1959; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 61–64.

29 *Ibidem*, s. 61.

30 IPN Kr 039/1/K, t. 13, k. 120, 122, 124, Sprawozdanie z pracy operacyjnej Grupy III Wydz. IV za 1964 r., Kraków, 31 XII 1964 r.; J. Salij, *Wydział Teologiczny ATK jako prężny ośrodek naukowy*, „Studia Theologica Varsoviensia” 2013, t. 51, nr 1, s. 90. Kard. K. Wojtyła nie był przeciwny pracy profesorów na ATK. Na Radzie Wydziału 10 VI 1968 r. powiedział: „jest to fakt pozytywny, chodzi jednak o to, by zaangażowanie było korzystne dla obu stron”. ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 4, Protokół 28 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 10 VI 1968.

31 Ze Służbą Bezpieczeństwa współpracowali m.in.: Stanisław Grzybek – TW „Polański”: zarejestrowany 11 IV 1950, wyrejestrowany w 1952 r., zarejestrowany w 1984 (Wydział II Dep. IV MSW), wyrejestrowany 9 V 1988 r., IPN Kr, Kr 00100/323; Marian Michalski – TW „Doktor”: zarejestrowany 5 VIII 1964, zdjęty z ewidencji 23 II 1974 (ze względu na stan zdrowia), IPN Kr 009/4917; Bolesław Przybyszewski – TW „S. Krzeszowski”, TW „Biały”: zarejestrowany we wrześniu 1953 r., usunięty z ewidencji w styczniu 1955 r.; zarejestrowany jako p.o. 26 XI 1962, wyrejestrowany w 1968 r., zarejestrowany jako TW w 1968 r., wyrejestrowany 3 XI 1982, zarejestrowany 3 XII 1982, wyrejestrowany 14 II 1990, IPN Kr 009/594; Ignacy Różycki – TW „Rysy”: zwerbowany 15 IX 1952, zarejestrowany 24 V 1955, usunięty z ewidencji 26 VI 1959, IPN Kr 039/1/K, t. 1, k. 113; Władysław Wicher – TW „Honorata”:

zwerbowany w 1952 r., współpracował przynajmniej do 1963 r., IPN Kr 039/2, t. 1, k. 191, 226, IPN Kr 039/2, t. 4, k. 32, IPN Kr 039/1/K, t. 5, k. 10, 27, 60, 227, 281, 314, IPN Kr 039/1/K, t. 8, k. 177, 219, IPN Kr 039/1/K, t. 9, k. 3, 170, 207, IPN Kr 039/2, t. 11, cz. 2, k. 420, 825, IPN Kr 039/2, t. 12, cz. 1, k. 311, 757, IPN Kr 039/02, t. 14, k. 650; Czesław Skowron – TW „Manuskrypt”: zwerbowany 25 XI 1971, wyłączony z sieci 29 V 1981, IPN Kr 00100/668.

32 J. Dyduch, *Troska kardynała Karola Wojtyły o Wydział Teologiczny w Krakowie*, „Analecta Cracoviensia” 1994, t. 26, s. 306–308.

33 IPN Kr 039/2, t. 14, k. 522, Informacja [z konferencji księży dziekanów z 4 IX 1963], Kraków, 17 IX 1963; A. Poniński, *Ingerencje władz PRL w działalność dydaktyczną Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Studia Włocławskie” 2005, t. 8, s. 337–352; K. Sychowicz, *Działania władz komunistycznych wobec Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 2016, t. XV/1, s. 201–216.

2. Działania Wielkiego Kanclerza podejmowane w latach 1962–1968 w celu umocnienia prawnych podstaw istnienia Wydziału Teologicznego oraz odzyskania praw promowania na stopnie i tytuły naukowe

Inaczej widział sprawę krakowskiego ośrodka teologicznego bp Wojtyła, szczególnie od chwili, gdy został wybrany na wikariusza kapitulnego archidiecezji krakowskiej (16 VII 1962 r.). Kiedy stało się jasne, że komuniści nie dopuszczą do reaktywowania w jakiegokolwiek formie fakultetu teologicznego na krakowskiej *Alma Mater*, natychmiast podjął działania zmierzające do usamodzielnienia się i umocnienia krakowskiego środowiska teologicznego. Przede wszystkim polegały one na staraniach o to, aby Wydziałowi Teologicznemu działającemu w ramach seminarium duchownego nadać mocniejszą pozycję w Kościele, poprzez budowę coraz lepszych podstaw prawnych istnienia i działalności oraz odzyskanie przez Wydział akademickich praw do nadawania stopni naukowych³². Zdumiewa, że wszystkie prace zmierzające do odrodzenia Wydziału, a wraz z nim środowiska teologicznego, podejmowane były z osobistej inicjatywy wikariusza kapitulnego, a później arcybiskupa krakowskiego, o czym świadczą protokoły Rad Wydziału.

Dla bp. Wojtyły stało się jasne, o jaką stawkę toczy się gra, szczególnie w kontekście podejmowanych przez władze prób traktowania seminariów duchownych jako średnich szkół zawodowych (chciano je wizytować na poziomie kuratoriów oświaty)³³. Taką świadomość bynajmniej nie była powszechna nawet wśród biskupów, nie mówiąc już o wykładowcach i wychowawcach seminaryjnych. W „pro memoria”, zredagowanym w 1971 r. dla Episkopatu Polski, pisał, że uniemożliwienie zdobywania dyplomu przez księży to „narzucenie duchownemu statusu człowieka posiadającego tylko wykształcenie średnie”.

Młody człowiek po sześciu latach studiów „ma prawo do społecznego uznania jego wyższego, tzn. akademickiego wykształcenia”. Władzom „chodzi o to, aby kapłanom odebrać ten autorytet, który płynie z wykształcenia i nauki – i który zawsze był jednym z ważnych elementów ich pozycji w katolickim społeczeństwie. [...] Czynniki wrogie kościołowi mają na celu także i to, ażeby samo powołanie kapłańskie uczynić społecznie mniej ważnym i mniej atrakcyjnym”. Młodzi księża już zdradzają kompleks mniej wartościowych od swoich rówieśników³⁴.

Pierwsze konkretne działania porządkujące sytuację Wydziału zostały podjęte bardzo szybko. Z początkiem listopada 1962 r., w trakcie pobytu w Rzymie na otwarciu Soboru Watykańskiego II, bp Wojtyła zwrócił się do Kongregacji Seminariorów i Studiów Uniwersyteckich z dwiema prośbami. Po pierwsze, wnosił o rozstrzygnięcie, czy jako wikariusz kapitulny jest Wielkim Kanclerzem Wydziału Teologicznego w Krakowie. Po drugie, prosił o zatwierdzenie listy 20 profesorów zwyczajnych, nadzwyczajnych i zastępców profesorów prowadzących zajęcia na krakowskim Wydziale. Osiem dni po napisaniu tego pisma otrzymał od kard. Josepha Pizzardo, prefekta kongregacji, odpowiedź, że przysługuje mu tytuł Wielkiego Kanclerza. *Nihil obstat* dla wykładowców podpisano 4 XII 1962 r., potwierdzając tym samym istnienie krakowskiego Wydziału. Przy okazji udzielenia pozwolenia na prowadzenie zajęć profesorom Wydziału sekretarz kongregacji, bp Dino Staffa, napisał w piśmie przewodnim, że przeniesienie Wydziału Teologicznego z UJ do Krakowskiego Arcybiskupiego Seminarium Duchownego było „spełnieniem gorącego pragnienia” bp. Wojtyły³⁵.

Równocześnie wikariusz kapitulny rozpoczął działania, które miały doprowadzić do uzyskania uprawnień do nadawania kościelnych stopni i tytułów naukowych. Latem 1962 r., niejako uprzedzając decyzje Stolicy Apostolskiej, polecił ks. Adamowi Kubisiowi, aby ten napisał pracę licencjacką pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Eugeniusza Florkowskiego

34 AKMK AKKW EX 1/22, Kard. K. Wojtyła, Pro memoria, 1971. Członkowie Rady Wydziału to samo usłyszeli od Wielkiego Kanclerza 28 IV 1972 r. ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 138, Protokół 56 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 28 IV 1972. Argumentacja ta została w całości powtórzona przez Episkopat Polski w memoriale o kulturze chrześcijańskiej w Polsce, przesłanym rządowi PRL trzy lata później, w dniu 24 I 1974. Zob. *Memoriał Episkopatu Polski do Rządu o kulturze chrześcijańskiej w Polsce, 24 I 1974* [w:] *Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945–1989*, t. 2, *Lata 1960–74*, wybór i oprac. P. Raina, Poznań 1995, s. 635–636. W sprawie uzyskania uprawnień kościelnych do nadawania wszystkich stopni naukowych przez pozostałe papieskie wydziały teologiczne starania kardynała przyniosły szybki efekt. Biskupi, a następnie kongregacja przyjęły bez zastrzeżeń wysuwane przez K. Wojtyłę argumenty. W październiku 1972 r. wystąpił on do Kongregacji Nauczania Katolickiego o wyrażenie zgody na nadawanie tytułu magistra kościelnym wydziałom teologicznym istniejącym w Polsce oraz umożliwienie alumnom seminariów uzyskiwania tytułu magistra na tychże wydziałach. Pozytywna odpowiedź nadeszła 4 XI 1972 r. Zgodnie z nią papieskie wydziały teologiczne, po podpisaniu umowy z seminariami, miały prawo nadawać alumnom tytuł magistra. W Krakowie takie umowy podpisano w czerwcu 1973 r. z Instytutem Teologicznym Księży Misjonarzy, Wyższym Seminarium Duchownym w Tarnowie, Śląskim Seminarium Duchownym oraz z Częstochowskim Seminarium Duchownym. Zostały one zatwierdzone przez Kongregację Nauczania Katolickiego 7 III 1975. Zob. A. Kubiś, *op.cit.*, s. 141, 143.

35 A. Kubiś, *op.cit.*, s. 64–68.

36 *Ibidem*, s. 64–65.

37 *Ibidem*, s. 67–68, 87, 209.

38 *Ibidem*, s. 90.

39 *Ibidem*, s. 90–91.

40 IPN Kr 009/4373, t. 1, k. 170, Notatka służbowa nr VI/21/21 spisana ze słów t.w. „Rosa”, Kraków, 10 XI 1964.

41 IPN Kr 039/2, t. 14, cz. 1, k. 650, Z. Gliński do S. Morawskiego, 2 XI 1963.

42 *Ibidem*.

i przygotowywał się do egzaminu licencjackiego na Wydziale Teologicznym w Krakowie³⁶. W tym samym roku poprosił kongregację o przyznanie Wydziałowi uprawnień do nadawania stopnia licencjata teologii oraz tytułów profesora nadzwyczajnego lub zwyczajnego. Zgoda została udzielona w połowie roku akademickiego 1962/1963, czego wynikiem było zatwierdzenie na Radzie Wydziału 25 VI 1963 r. trzech tytułów prac licencjackich³⁷.

Dzięki tym prostym zabiegom Wydział uzyskał instrumenty do rozwoju kadry naukowej, co w zamysle arcybiskupa równało się tworzeniu krakowskiego środowiska teologicznego. W tym duchu 12 II 1964 r. zwrócił się do członków Rady Wydziału: „[...] nie instytucje decydują o znaczeniu, ale środowisko. Odnośnie naszego środowiska Ks. Arcybiskup wyraził następujące życzenia: 1) by znajdować chętnych do pracy naukowej i prowadzić ich; 2) by odrodzić zespół profesorów; 3) by w ramach możliwości publikować”³⁸. Trzy miesiące później (26 V 1964 r.) na Radzie Wydziału uchwalono zasady uzyskiwania licencjatu oraz wytypowano księży do rozpoczęcia studiów licencjackich. Studia miało podjąć ok. 70 księży (przeważnie uczących młodzież) i alumnów ostatnich kursów³⁹.

Otwarcie na Wydziale studiów licencjackich i skierowanie na nie pierwszych księży nie umknęło uwadze władz⁴⁰. Już we wrześniu 1963 r. dyrektor Departamentu IV MSW w Warszawie, płk Stanisław Morawski, zapytał swojego odpowiednika w Krakowie, czy któraś z uczelni kościelnych nadaje stopnie naukowe⁴¹. Księżę będących tajnymi współpracownikami Służby Bezpieczeństwa pytano o znaczenie decyzji Stolicy Apostolskiej. TW „Honora” wykładowca teologii moralnej, wyjaśniał oficerowi prowadzącemu (sprawozdający esbek nie rozróżniał seminarium i wydziału teologicznego), że stopień naukowy „licencjatu”, który seminarium duchowne w Krakowie może nadawać swoim absolwentom dzięki przywilejowi przyznanemu przez Stolicę Apostolską, odpowiada magisterium z dziedziny teologii⁴². Twierdził też, że „celem opisanego przywileju jest zachęcenie zdolniejszych

alumnów do poświęcenia się pracy naukowej i podniesienia prestiżu naukowego krakowskiej uczelni teologicznej⁴³. Pracownik sądu metropolitalnego TW „Rosa” na pytanie mjr. Zbigniewa Faryny, czy inni biskupi mogą wysłać księży na studia licencjackie do Krakowa, odpowiedział, że tak, ale biskupi raczej wyślą na ATK i KUL, bo te uczelnie mają uznanie państwowe stopni naukowych. Zdaniem agenta prawo do promowania licencjatu zostało dane Krakowowi „na otarcie łez” po utracie Wydziału Teologicznego⁴⁴. W przesłanym do MSW rocznym sprawozdaniu z akcji antykościelnych w 1964 r., prowadzonych przez Służbę Bezpieczeństwa w województwie krakowskim, zwrócono uwagę na działania zapewniające lepsze wykształcenie duchowieństwa, podejmowane przez abp. Wojtyłę: „Zorganizował kurs licencjalny [!] przy WSD określany mianem instytutu papieskiego [!], mający na celu podniesienie kwalifikacji młodych księży zwłaszcza pracujących na odcinku młodzieżowym oraz stworzenie dla nich możliwości dalszych studiów za granicą bez nostryfikacji posiadanych dyplomów⁴⁵”.

Po rozpoczęciu studiów licencjackich oraz wdrożeniu zasad uzyskiwania stopnia licencjata teologii przyszedł czas na stworzenie możliwości promowania doktorów i doktorów habilitowanych teologii. W maju 1965 r. na Radzie Wydziału sformułowano zasady uzyskiwania stopnia doktora⁴⁶. Po dwóch latach (17 III 1967 r.) na Radzie Wydziału otwarto dyskusję, czy wydział ma prawo nadawania habilitacji⁴⁷. Ponieważ głosy były podzielone, a grupa najstarszych profesorów uznawała, że należy wstrzymać się z taką decyzją, Wielki Kanclerz zwrócił się do Rzymu z zapytaniem w tej sprawie. W kwietniu 1967 r. Kongregacja Studiów i Uniwersytetów Katolickich odpowiedziała, że Wydział ma prawo przeprowadzania kolekwium habilitacyjnego i nadawania stopnia, zaznaczając, że zasady należy uzgodnić z Konferencją Episkopatu. Po niezbędnych przygotowaniach, 8 VI 1968 r. przeprowadzono pierwsze postępowanie o nadanie stopnia doktora habilitowanego ks. Julianowi Wojtkowskiemu⁴⁸.

43 *Ibidem*.

44 IPN Kr 009/4373 t. 1, k. 210, Wyciąg z notatki służbowej z odbytego spotkania z t.w. „Rosa” z dnia 30 XII 1964, Kraków, 5 I 1965.

45 IPN Kr 039/1/K, t. 12, k. 69, Sprawozdanie z pracy operacyjnej Wydziału IV Służby Bezpieczeństwa KWMO w Krakowie za rok 1964, Kraków, 9 I 1965.

46 A. Kubiś, *op.cit.*, s. 90–91.

47 AKMK AKKW EX o/68, Protokół posiedzenia Rady Wydziału Fakultetu Teologicznego w Krakowie, 17 III 1967.

48 J. Wojtkowski, *Pierwsza habilitacja na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie (8 VI 1968)*, „*Analecta Cracoviensia*” 1992, t. 24, s. 355–359.

49 A. Kubiś, *op.cit.*, s. 92.

50 ArUPJP II, Protokoły z posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 4, Protokół 28 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 10 VI 1968; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 93–94

51 Komisję Statutową powołano na Radzie Wydziału 7 XI 1968 r. Prace nad statutem trwały pięć miesięcy (zatwierdzono projekt 24 IV 1969 r.). Przez następne osiem miesięcy nic w tej sprawie nie robiono. Dopiero 5 XII 1969 r. kard. K. Wojtyła przypomniał władzom Wydziału o konieczności wysłania statutu do Rzymu. Uczyniono to dopiero w lutym 1970 r. W marcu 1971 r. kongregacja przysłała uwagi do tekstu. Komisja, powołana 28 IV 1971 r. do dalszych prac nad statutem, zakończyła pracę w październiku 1972 r. Poprawiony tekst statutu został wysłany do Rzymu, skąd następnie, 18 XI 1972 r. przekazano kolejne uwagi z prośbą o ich uwzględnienie, jednakże zezwolono na kierowanie się w postępowaniu zasadami wyrażonymi w projekcie. Ostateczne poprawki zostały nanesione do 8 VI 1973 r. Z nieznanых powodów nie wysłano ich do kongregacji do grudnia 1973 r. (o co kard. K. Wojtyła miał pretensje do władz na Radzie Wydziału 10 XII 1973 r.). Statut został zatwierdzony przez Stolicę Apostolską 2 VI 1974 r. Zob.: ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 33, 37–40, Protokół 37 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 29 IX 1969; ArUPJP II, k. 43, Protokół 39 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 5 XII 1969; ArUPJP II PWT 010, Statut. Projekt statutu zatwierdzony przez Radę Wydziału w dn. 24 IV 1969; ArUPJP II PWT 010, Statut Wydziału Teologicznego w Krakowie (tekst z 15 I 1973 r.).

Wszystkie stopnie nadawane na Wydziale miały wyłącznie sankcję kanoniczną, bez uznania cywilnego. Odwrotnie było na ATK. Tam uzyskiwane habilitacje miały aprobatę władz państwowych, nie posiadały zaś sankcji kościelnej. Z tego powodu abp Wojtyła domagał się, by księża, którzy uzyskali habilitację na ATK, przeprowadzili, jak wówczas mówiono, „rehabilitację” stopnia na krakowskim Wydziale. Polegała ona na przedstawieniu Radzie Wydziału rozprawy habilitacyjnej oraz wygłoszeniu wykładu habilitacyjnego w obecności Wielkiego Kanclerza. Do pierwszej takiej sytuacji doszło 17 VI 1968 r. Wtedy to ks. dr T. Wojciechowski uzyskał od Rady Wydziału potwierdzenie swojej habilitacji⁴⁹.

Przeprowadzenie pierwszego kolokwium habilitacyjnego zamknęło zasadniczy etap odbudowy Wydziału. Dwa dni potem (10 VI 1968 r.) kard. Wojtyła na Radzie Wydziału podsumował dotychczasowe działania i przedstawił nowe zamierzenia. Na wstępie podkreślił, że Wydział Teologiczny funkcjonujący na terenie seminarium duchownego jest instytucją całkowicie kościelną. Fakt ten wymagał, jego zdaniem, sprecyzowania stosunku Wydziału do seminarium. Kardynał uważał, że należy na nowo określić warunki i przebieg studiów do licencjatu i doktoratu. Widząc konieczność tworzenia w Krakowie zintegrowanego środowiska teologicznego, postulował podjęcie działań mających ściślej związać z Wydziałem wykładowców i studentów wszystkich instytutów teologicznych w Krakowie, poprzez wspólne zajęcia i kontakty naukowe (sesje naukowe i publikacje). Postulował, aby Wydział objął doksztalcenie księży pracujących w duszpasterstwie (studia trzywydziałowe)⁵⁰. Ukoronowaniem zmian miało być przyjęcie nowego statutu⁵¹.

3. Batalia o przyjęcie przez władze wiadomości o istnieniu w Krakowie kościelnego Wydziału Teologicznego

Kolejny wyznaczony przez metropolitę etap przedsięwzięć zmierzających do budowy mocnego środowiska naukowego i uczelnianego obejmował: 1) podjęcie działań mających doprowadzić do przyjęcia przez władze państwowe wiadomości o istnieniu Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie jako kontynuacji Wydziału Teologicznego UJ, niezależnego od państwa i rządzącego się prawem kościelnym; 2) prace nad rozwojem organizacyjnym uczelni, nieodłącznie związane z troską o zwiększenie liczby studentów i pracowników naukowych; 3) przyjęcie zasady, że każdy alumn Krakowskiego Seminarium Duchownego, a zarazem student Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie kończy studia ze stopniem magistra⁵².

Podjęcie działań w pierwszej kwestii wymagało przeciwstawienia się pomysłom i działaniom kard. Wyszyńskiego. Gdy w październiku 1975 r. prymas rozpoczął w Rzymie starania o nadanie ATK charakteru kanonicznego, kard. Wojtyła w liście do kard. Gabriele Garrone'a, prefekta Kongregacji „pro Institutione Catholica”, poprosił o konsultowanie sprawy ATK nie tylko z arcybiskupami warszawskim i gnieźnieńskim, ale również z metropolitą krakowskim. Sugerował również połączenie w negocjacjach z państwem starań o uznanie kanoniczne ATK z uznaniem państwowym Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie⁵³. Do listu dołączył „pro memoria”, w którym tłumaczył kardynałowi prefektowi swoje racje oraz przedstawił całość problemów wyższego szkolnictwa katolickiego w Polsce. Prosił m.in. o to, aby w trakcie negocjacji postarano się o usunięcie z tekstu statutu ATK zdania o likwidacji Wydziału Teologicznego w Krakowie.

52 Należy z całym naciskiem podkreślić, że kard. K. Wojtyła, walcząc o zachowanie Wydziału Teologicznego w Krakowie, a następnie o jego rozwój, nie czynił tego kosztem innych środowisk teologicznych w Polsce. Podjmując starania o rozwój środowiska krakowskiego, tego samego chciał dla innych środowisk teologicznych w Polsce. Jako przewodniczący Komisji Nauki przy Episkopacie Polski był zwolennikiem całościowego rozwiązania problemów wyższego szkolnictwa kościelnego w Polsce, starając się przekonać biskupów do swoich racji. Uważał, że: 1) nie należy godzić się na nadanie kościelnych praw ATK bez uznania przez władze państwowe papieskich wydziałów teologicznych w Polsce; 2) trzeba podjąć działania, by wszystkie papieskie wydziały teologiczne miały prawa nadawania wszystkich stopni naukowych i przeprowadzania nominacji profesorskich; 3) racją Kościoła jest podporządkowanie, drogą umów afiliacyjnych, diecezjalnych i zakonnych seminariów duchownych istniejącym wydziałom teologicznym, tak aby każdy z księży w Polsce legitymował się dyplomem magisterskim. Zob. J. Dyduch, *Troska kard. Karola Wojtyły...*, *op.cit.*, s. 9–13.

53 AKMK AKKW EX 2/167, Kard. K. Wojtyła do kard. G.M. Garrone, 13 X 1975.

Według kard. Wojtyły władze państwowe powinny przyjąć do wiadomości, że Wydział istnieje jako uczelnia czysto kościelna, podlegająca wyłącznie decyzjom Stolicy Apostolskiej. Już wówczas sugerował, że w negocjacjach z władzami państwowymi trzeba – metodą faktów dokonanych – mówić o Papieskim Wydziale Teologicznym jako o uczelni dwuwyzdziałowej (teologiczno-filozoficznej) z instytutem historyczno-prawnym (uczelnia miała mieć nazwę Ateneum Papieskie lub Wyższy Instytut Teologiczny, o czym dalej). Ponadto postulował, by Stolica Apostolska domagała się przyjęcia do wiadomości istnienia papieskich wydziałów teologicznych w Poznaniu i Wrocławiu oraz instytutów zakonnych mających status szkół wyższych. Wszystkie wspomniane wyższe uczelnie kościelne powinny uzyskać od państwa uznanie stopni naukowych, mieć gwarancję swobody publikacji naukowych oraz zrozumienia potrzeb lokalowych i bibliotecznych. Zwracał uwagę, że bez takiego potraktowania sprawy władze, uzyskawszy kanoniczne uznanie ATK, zrobią wszystko, by zmarginalizować pozostałe uczelnie, utrudniając studia podstawowe i koncesjonując nadawanie stopni naukowych⁵⁴.

Taką samą argumentację co dla starań kard. Wojtyły o prawne uznanie krakowskiego Wydziału usłyszał abp Luigi Poggi na spotkaniu 11 V 1976 r. w pałacu arcybiskupim w Krakowie od przedstawicieli Papieskiego Wydziału Teologicznego: dziekana – ks. prof. Mariana Jaworskiego, prodziekana – ks. doc. Tadeusza Pieronka, i ks. doc. Kubisia. „Na czym – zdaniem przedstawicieli Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie – ma polegać uznanie praw tego Wydziału ze strony władz państwowych?”. Nie uznaje się rozwiązań krańcowych: powrotu, przynajmniej dziś, na Uniwersytet Jagielloński oraz ignorowania przez władze państwowe istnienia uczelni.

Dlatego też Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie żąda uznania ze strony władz państwowych dla siebie, rozumie to w ten sposób, że władze PRL powinny oficjalnie przyjąć do wiadomości fakt istnienia i działalności PWT jako kontynuacji Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, powinny odwołać decyzję z roku 1954 o przeniesieniu Wydziału Teologicznego UJ z Krakowa do Warszawy, a ponadto: uznać prawa PWT do nadawania wszystkich stopni naukowych, które miałyby walor także i na forum cywilnym, uznać Papieski Wydział Teologiczny jako uczelnię kościelną, a więc podległą władzom kościelnym, a w szczególności Kongregacji ds. Nauczania Katolickiego i rządzącą się wewnątrznie przepisami kościelnymi, dostosowanymi w miarę możliwości i potrzeby do ustawodawstwa PRL w sprawie szkolnictwa wyższego⁵⁵.

Kardynał Wojtyła wykorzystywał każdą okazję, by przedstawić władzom państwowym kwestię odwołania decyzji o przeniesieniu w 1954 r. fakultetu teologicznego z Krakowa do Warszawy, a tym samym uznania przez nie istnienia w Krakowie Wydziału Teologicznego⁵⁶. Pisma w tej sprawie wysyłał do przedstawicieli władz Wielki Kanclerz. Ponadto sprawa Wydziału była poruszana w rozmowach przedstawicieli rządu i episkopatu⁵⁷. Temat był obecny w czasie spotkań prywatnych i oficjalnych z biskupami i duchownymi⁵⁸, konferencji rejonowych, spotkań z wyższymi przełożonymi zakonów, rektorami seminariów duchownych znajdujących się w Krakowie⁵⁹. Informował o tym kapłanów⁶⁰ i wiernych archidiecezji krakowskiej⁶¹. Szukał w tej sprawie rzeczników wśród księży będących absolwentami uniwersytetu, a także w środowiskach naukowych.

W czerwcu 1971 r. kard. Wojtyła wysłał do premiera Piotra Jaroszewicza pismo z prośbą o rozpatrzenie przez władze komunistyczne odwołania decyzji z 1954 r.

55 AKMK AKKW EX 1/286, Pro memoria w sprawie uznania przez władze PRL praw Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, 20 VII 1976.

56 Taką argumentację przyjęła Rada Wydziału na wniosek Wielkiego Kanclerza 13 XII 1974 r. Uznano wówczas, że argumenty podawane władzom państwowym będą miały charakter ogólny, a w pismach do Konferencji Episkopatu przedstawi się konkretne sposoby „naprawienia krzywd”. Prof. Vetulani zaproponował, aby w pismach do władz końcowa formuła brzmiała następująco: „domagamy się stwierdzenia posiadania przez Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie praw i przywilejów wyższej uczelni akademickiej”. Zob. ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (7 X 1974–24 VI 1977) (b. sygn.), k. 146, Protokół 78 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 13 XII 1974.

57 AKMK AKKW EX 1/229, Kard. K. Wojtyła do kard. S. Wyszyńskiego, 7 VI 1974.

58 Kwestia Wydziału Teologicznego była dyskutowana na synodach prowincjonalnych w latach siedemdziesiątych. Zob. T. Pieronek, *Na drodze do metropolitalnej wspólnoty. Pierwszy synod prowincji krakowskiej* [w:] *Karol Wojtyła jako biskup krakowski*, t. 1, T. Pieronek, R. Zawadzki (red.), Kraków 1990, s. 425–426, 430–433.

59 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 152, Protokół 59 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 15 IX 1972.

60 J. Dyduch, *Troska kardynała Karola Wojtyły o Wydział... op.cit.*, s. 301–302.

61 K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1, *Listy Pasterskie – Komunikaty – Zarządzenia (1959–1978)*, M. Jagosz (red.), Rzym 1987, s. 429–430; J. Dyduch,

62 AKMK AKKW EX 1/7, Kard. K. Wojtyła do P. Jaroszewicza, 18 VI 1971. Tekst przed wysłaniem był wielokrotnie poprawiany (AKMK AKKW EX 1/1-4; pierwsza wersja pisma nosi datę 8 V 1971 r.).

63 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968-25 VI 1974) (b. sygn.), k. 215-216, Protokół 68 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 10 XII 1973.

64 AKMK AKKW EX 1/249, Ks. A. Kubiś do kard. K. Wojtyły, 23 XI 1973.

65 Listy wysłano do: I sekretarza KC PZPR E. Gierka, Przewodniczącego Rady Państwa H. Jabłońskiego, premiera P. Jaroszewicza, wicepremiera J. Tejchmy, ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki J. Kaczmarka, a także do Ogólnopolskiego Frontu Jedności Narodu, Polskiej Akademii Nauk, Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego, przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej, przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej, prezydenta miasta Krakowa, posłów ziemi krakowskiej, Zespołu Poselskiego Znak, Wojewódzkiego Frontu Jedności Narodu. AKMK AKKW EX 1/98, List w obronie Wydziału Teologicznego.

66 AKMK AKKW EX 1/117, Kard. K. Wojtyła do P. Jaroszewicza, 18 II 1974.

67 AKMK AKKW EX 1/90, [Księża diecezjalni i zakonni archidiecezji krakowskiej do P. Jaroszewicza], 18 II 1974.

68 AKMK AKKW EX 1/188, Księża dziekani diecezji częstochowskiej do P. Jaroszewicza, 6 V 1974.

69 AKMK AKKW EX 1/177, Księża dziekani diecezji katowickiej do premiera Jaroszewicza, 11 IV 1974.

70 AKMK AKKW EX 1/204, [Biskupi zgromadzeni na Konferencji Episkopatu Polski w Krakowie 11-12 V 1974 r. do]

o przeniesieniu Wydziału Teologicznego z Krakowa do Warszawy⁶². Wykorzystał uroczystości jadwizańskie do nagłośnienia sprawy Wydziału⁶³. W roku akademickim 1973/1974 w Krakowie odbyły się przygotowane z wielkim rozmachem uroczystości związane z 600-leciem urodzin królowej Jadwigi. Składały się na nie: uroczysta inauguracja roku akademickiego w obecności kard. Garrone'a, prefekta Kongregacji do spraw Nauki Katolickiej, konferencje naukowe oraz obrady Konferencji Episkopatu Polski⁶⁴. W trakcie roku jubileuszowego wysłano listy do najważniejszych władz państwowych, partyjnych i instytucji kulturalnych, wzywające do „naprawienia krzywd”, jakie wyrządzono Kościołowi i Polsce, usuwając Wydział Teologiczny z uniwersytetu⁶⁵. Nadawcami listów byli: kard. Wojtyła⁶⁶, księża archidiecezji krakowskiej⁶⁷, diecezji częstochowskiej⁶⁸ i katowickiej⁶⁹ oraz biskupi zgromadzeni na Konferencji Episkopatu Polski⁷⁰. Projekt wszystkich pism przygotował Wielki Kanclerz⁷¹. Osobną interwencję podjął kongres teologów polskich, który obradował w dniach 14-16 IX 1974 r. w Krakowie⁷².

We wszystkich tych pismach zawarto szereg argumentów uzasadniających konieczność wycofania się przez władze z decyzji podjętej w 1954 r. i uznania istnienia w Krakowie Wydziału Teologicznego kierującego się prawami kościelnymi. Przede wszystkim odwoływano się do historii Wydziału, podkreślając jego wkład w dzieje i kulturę Polski od 1397 r. Uzasadniano nielegalność decyzji o przeniesieniu Wydziału do ATK, a także ukazywano straty społeczne wynikające z odebrania duchownym możliwości uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym. Zwracano również uwagę na to, że odwołanie decyzji z 1954 r. zostanie przychylnie przyjęte przez polskie społeczeństwo i opinię zagraniczną, co wpłynie na poprawę wizerunku władzy w Polsce i za granicą⁷³.

Z powodu braku jakiegokolwiek reakcji kard. Wojtyła wystosował 23 I 1975 r. list do I sekretarza KC PZPR

Edwarda Gierka⁷⁴ wraz z odpisami wcześniejszych listów. Dopiero 27 V 1975 r., ponad rok od wysłania pierwszego listu, nadeszła odpowiedź od dyrektora generalnego Urzędu do spraw Wyznań, Aleksandra Merkera, z krótką informacją, że decyzja z 1954 r. była w pełni legalna⁷⁵.

O braku zgody na jakiegokolwiek ustępstwa świadczy podtrzymywanie od 1971 r. zapisu cenzury na nazwę Wydziału. W 1971 r. Kuria Metropolitalna w Krakowie przygotowała *Katalog Kościołów i Duchowieństwa Archidiecezji Krakowskiej*, w którym wśród instytucji działających w archidiecezji umieszczono Papieski Wydział Teologiczny. Krakowski Urząd Kontroli Prasy nie zezwolił na opublikowanie nazwy fakultetu. Pozwolono jedynie na druk imion i nazwisk władz Wydziału oraz składu profesorów. W związku z tym arcybiskup napisał trzy listy protestacyjne do: Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk⁷⁶, premiera Jaroszewicza⁷⁷ i wicepremiera Józefa Tejchmy⁷⁸. Poinformował także o tej sprawie prymasa kard. Wyszyńskiego⁷⁹. W 1974 r. sytuacja się powtórzyła. Wtedy kard. Wojtyła wysłał dwa listy do Tejchmy⁸⁰.

Jedynym pozytywnym skutkiem działań podjętych przez arcybiskupa było zrezygnowanie przez ATK z informowania w oficjalnych dokumentach, że uczelnia ta jest kontynuatorką Wydziału Teologicznego UJ (w statucie pominięto informację o genezie uczelni)⁸¹.

4. Starania kard. Wojtyły zmierzające do rozwoju Wydziału

Niezależnie od starań o uznanie cywilne Wydziału Teologicznego kard. Wojtyła dostrzegał konieczność podjęcia działań poprawiających kondycję Wydziału. W czerwcu 1972 r. na Radzie Wydziału, przedstawiając wykładowcom swoją wizję rozwoju fakultetu, mówił o „dalszej konsolidacji, dalszym wzbogacaniu”. W sprawach zewnętrznych widział potrzebę intensywnej pracy, mającej na celu lepsze kształcenie alumnów i duchowieństwa oraz podwyższenie

Prezydium Rządu PRL na ręce premiera P. Jaroszewicza, 11 V 1974.

⁷¹ ArUPJP II, Protokoły z posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 146, Protokół 58 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 22 VI 1972; ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 152, Protokół 59 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 15 IX 1972; J. Dyduch, *Troska kardynała Karola Wojtyły o Wydział...*, *op.cit.*, s. 304.

⁷² AKMK AKKW EX 1/287, Wotum kongresu teologów polskich z Krakowa (14–16 września 1976 r.) do Konferencji Episkopatu Polski.

⁷³ AKMK AKKW EX 1/310, Kard. K. Wojtyła do P. Jaroszewicza, 1971; AKMK AKKW EX 1/196, Biskupi polscy do P. Jaroszewicza, 11 V 1974; AKMK AKKW EX 1/306, Kard. K. Wojtyła do J. Tejchmy, 7 VII 1974; AKMK AKKW EX 1/251, Kard. K. Wojtyła do P. Jaroszewicza, 9 V 1975.

⁷⁴ AKMK AKKW EX 1/260, Kard. K. Wojtyła do E. Gierka, 23 I 1975.

⁷⁵ AKMK AKKW EX 1/300, A. Merker do bp. J. Groblickiego, 27 V 1974.

⁷⁶ AKMK AKKW EX 1/26, Kard. K. Wojtyła do GUKPPIW, 21 XII 1971.

⁷⁷ AKMK AKKW EX 1/28, Kard. K. Wojtyła do P. Jaroszewicza, 30 III 1972.

⁷⁸ AKMK AKKW EX 1/35, Kard. K. Wojtyła do J. Tejchmy, 25 VIII 1972.

⁷⁹ AKMK AKKW EX 1/34, Kard. K. Wojtyła do kard. S. Wyszyńskiego, 25 VIII 1972.

⁸⁰ AKMK AKKW EX 1/118, Kard. K. Wojtyła do J. Tejchmy, 18 II 1974; AKMK AKKW EX 1/217, Kard. K. Wojtyła do J. Tejchmy, 15 V 1974.

⁸¹ AKMK AKKW EX 1/249, Ks. A. Kubiś do kard. K. Wojtyły, 23 XI 1973.

82 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 136–137, Protokół 56 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 28 IV 1972.

83 AKMK AKKW EX 2/270, Przemówienie kard. K. Wojtyły podczas sesji Papieskiego Wydziału Teologicznego, 10 XII 1973.

84 AKMK AKKW EX 1/20, Kard. K. Wojtyła do kard. S. Wyszyńskiego, 6 IV 1972.

85 AKMK AKKW EX 2/270, Przemówienie kard. K. Wojtyły podczas sesji Papieskiego Wydziału Teologicznego, 10 XII 1973.

86 *Ibidem*.

kwalifikacji pracowników. W kwestiach zewnętrznych postulował podjęcie działalności naukowej w szerszym zakresie, m.in. poprzez organizację sympozjów i wydawanie publikacji. Był też zdania, że Wydział powinien szukać własnej specyfiki, wspominając przy tym o zaangażowaniu się w powstanie Muzeum Diecezjalnego, a „może nawet Instytutu Historii Sztuki”⁸².

W trakcie posiedzenia Rady Wydziału 10 XII 1973 r. jasno i twardo przedstawił wykładowcom dwie zasadnicze sprawy, które według niego były fundamentem rozwoju uczelni: „od strony wydziału trzeba przede wszystkim dalszego postępu działalności naukowej i dydaktycznej, świadomej swych praw i zadań”⁸³. Przenikliwie uznał, że Wydział nie będzie się rozwijał, jeśli wykładowcy nie będą tego chcieli, a w konsekwencji nie podejmą działań wykorzystujących istniejące uprawnienia do rozwoju organizacyjnego i kadrowego. Zdając sobie sprawę, że niektórzy wykładowcy sprzeciwiali się wznowieniu pracy Wydziału w Krakowie i lekceważąco podchodzili do uprawnień kościelnych nieuznawanych przez państwo i potrafili nawet w rozmowach z władzami cywilnymi otwarcie sabotować działania Wielkiego Kanclerza⁸⁴, powiedział wówczas:

Potrzeba tu jest nam tylko jakieś otrząśnięcie się z pewnych zależności; z tego przekonania, domniemania, że tylko wtedy coś ma wartość, jeżeli przejdzie przez uczelnię państwową, czy taką, którą państwo ostatecznie firmuje. Jeżeli będziemy na tym stanowisku stać wytrwale, to nigdy nie wyjdziemy z pozycji, na którą nas zepchnięto; musimy się sami z niej wydobyć⁸⁵.

W kwestii rozwoju organizacyjnego postulował dalszy rozwój studiów przywydziałowych, przejęcie opieki nad studium wikariuszowskim i proboszczowskim oraz utworzenie Wydziału Filozoficznego i Instytutu Historii (wraz z koniecznym dla niego zapleczem archiwalnym, muzealnym i bibliotecznym)⁸⁶. Wezwał również

nauczycieli akademickich do tworzenia wśród alumnów i księży świadomości prawa do posiadania stopnia akademickiego, uformowania postawy mecenatu dla działań naukowych i edukacyjnych oraz nawiązania kontaktów ze środowiskiem świeckich naukowców⁸⁷.

Do poruszanych kwestii wrócił kilka miesięcy później. W liście skierowanym 15 III 1974 r. do Rady Wydziału stawiał jej następujące zadania: 1) rozważenie sprawy obsady wakujących katedr (21 na 36) i to pomimo pracujących na wydziale 20 samodzielnych pracowników naukowych; rozwiązanie widział w zaproszeniu do współpracy naukowców z innych środowisk oraz staniach o usamodzielnienie własnych pracowników; 2) rozpoczęcie kształcenia jak najszerzego grona księży diecezjalnych i zakonnych i doprowadzenie ich do magisterium, a następnie do dalszych stopni naukowych; tu postulował szybkie przemyślenie programu studiów zasadniczych, podziału seminariów i ustalenia wymagań dla studentów oraz nawiązanie kontaktów ze środowiskiem naukowym Krakowa⁸⁸. W trakcie posiedzenia Rady Wydziału 25 VI 1974 r. ustalono zręby działalności Wydziału⁸⁹ – jak to określił kardynał, „wyprowadzono wszystkie konsekwencje praktyczne”⁹⁰ po utworzeniu studium licencjackiego oraz po zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską umów o współpracę z seminariami: częstochowskim, śląskim, tarnowskim i misjonarskim⁹¹.

Pierwszym krokiem było uporządkowanie studiów przywydziałowych. W roku akademickim 1973/1974 istniało ich pięć rodzajów: katechetyczne, liturgiczne, teologii rodziny, życia wewnętrznego i myśli współczesnej⁹². Każde z nich powstało w innym czasie i kierowało się innymi zasadami, nierzadko mającymi niewiele wspólnego z wymogami akademickimi. Studia te powstały w wyniku projektu zgłoszonego przez Wielkiego Kanclerza na Radzie Wydziału 7 XI 1968 r. (projekt zakładał powołanie studiów: liturgicznego, rodziny, katechetycznego i dialogu)⁹³. Pierwszym chronologicznie instytutem, utworzonym w 1960 r. przy Kurii Metropolitalnej, był Instytut Rodziny. Celem

87 *Ibidem*.

88 AKMK AKKW EX 2/126, Kard. K. Wojtyła do Rady Wydziału Teologicznego w Krakowie, 15 III 1974.

89 AKMK AKKW EX 2/132, Program posiedzenia Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie przy udziale przedstawicieli seminariów duchownych i instytutów teologicznych związanych z Wydziałem umową o współpracę naukową, VI 1974.

90 AKMK AKKW EX 2/130, Kard. K. Wojtyła, [Zaproszenie na Radę Wydziału], 1 VI 1974.

91 AKMK AKKW EX 2/166b, Przemówienie dziekana Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1975/1976, w dniu 26 X 1975 r.

92 AKMK AKKW EX 2/246, Ratio studiorum 1973/1974.

93 ArUPJP II Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 11, Protokół 31 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 7 XI 1968.

94 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 30, Protokół 37 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 29 IX 1969.

95 J. Mieczkowski, *Krakowski Instytut Liturgiczny*, Kraków 2005, s. 102–110.

96 ArUPJP II, Protokoły z posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 13, Protokół 32 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 12 XII 1968; A. Kubiś, *op.cit.*, s. 105–108.

97 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 55, Protokół 44 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 16 V 1970.

98 AKMK AKKW EX 2/162, Kard. K. Wojtyła do ks. M. Jaworskiego, 20 V 1975; *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, oprac. A. Boniecki, Kraków 2000, s. 271.

99 AKMK AKKW EX 2/54, Ks. S. Grzybek do dziekana w sprawie nadania stopni akademickich osobom uczęszczającym na studia przywydziałowe.

100 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 55, Protokół 44 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 16 V 1970.

101 ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974) (b. sygn.), k. 97, Protokół 49 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 19 VI 1971.

102 *Ibidem*.

103 A. Kubiś, *op.cit.*, s. 111–112.

jego było prowadzenie edukacji świeckich i duchownych (od 1965 r.) w sprawach małżeństwa oraz świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz prowadzenie badań nad małżeństwem i rodziną. W 1969 r. zostało ono podporządkowane Wydziałowi Teologicznemu⁹⁴. Od 1966 r. działało w Krakowie Studium Liturgiczne, promujące idee odnowy liturgicznej i mające pomóc we wdrażaniu zmian liturgicznych wprowadzanych przez sobór (zamyśl powstał jeszcze w 1963 r.)⁹⁵. Na Radzie Wydziału 12 XII 1968 r. zdecydowano o przekształceniu tego studium w Instytut Liturgiczny i powiązaniu go z Papieskim Wydziałem Teologicznym⁹⁶, co ostatecznie zatwierdzono (statut i program studium) 16 V 1970⁹⁷. W 1968 r. arcybiskup polecił władzom i wykładowcom Wydziału Teologicznego nadanie studiom formacyjnym księży archidiecezji krakowskiej charakteru studiów akademickich⁹⁸. W 1969 r. ustalono, że będą one trwały dwa lata i będą przeznaczone głównie dla duchownych (z możliwością uczęszczania na nie osób świeckich). Celem ich miało być podniesienie poziomu wykształcenia duchowieństwa i zaznajomienie słuchaczy z zaleceniami II Soboru Watykańskiego⁹⁹. Duszpasterskie Studium Dialogu powstało 16 V 1970 r. Miało na celu kształcenie duchowieństwa w zakresie umiejętności prowadzenia dyskursu ze współczesnym człowiekiem, często stojącym na gruncie ateizmu¹⁰⁰. Rozpoczęcie zajęć na tym studium odkładano z roku na rok¹⁰¹. Studium Teologii Życia Wewnętrzznego powołano do istnienia 19 VI 1971 r.¹⁰² Uczęszczali na nie prawie wyłącznie duchowni i początkowo miało ono za zadanie jedynie ułatwienie napisania pracy magisterskiej z teologii. W późniejszym czasie znacznie rozbudowano program nauczania. Przedmiotem wykładów stało się kierownictwo duchowe, omawiane w kilku aspektach: biblijnym, teologicznym, psychologicznym, moralno-społecznym i historii duchowości¹⁰³. Studium Myśli Współczesnej było ostatnim powołanym za aprobatą kardynała Wojtyły. Rozpoczęło swoją działalność w 1973 r. i było ukierunkowane na kształcenie duchownych pracujących z inteligencją oraz młodzieżą licealną i studiującą.

Tematyka wykładów skupiała się na współczesnych prądach filozoficznych, szczególnie tych, które opierały się na systemach wartości odmiennych od chrześcijańskiego. W zamierzeniu studium miało przygotowywać kapłanów do walki ze zmianami światopoglądowymi zachodzącymi w społeczeństwie, szczególnie z ateizacją¹⁰⁴.

Kolejnym krokiem po nadaniu studiom trzywydziałowym jednolitego charakteru było przekształcenie Papieskiego Wydziału Teologicznego w Ateneum Teologiczno-Filozoficzne. Ponieważ mimo sugestii Kongregacji „pro Institutione Catholica” jezuici chcieli zachować zamknięty charakter własnego Wydziału Filozoficznego, metropolita krakowski widział „konieczność utworzenia odrębnego kościelnego Wydziału Filozoficznego, umożliwiającego uzyskanie stopnia z filozofii dla studentów kształcących się w Papieskim Ateneum w Krakowie”. Zdaniem kard. Wojtyły przemawiały za tym następujące argumenty: 1) w Krakowie było najwięcej seminariów diecezjalnych i zakonnych w Polsce; 2) krakowski ośrodek akademicki od dawna postulował powołanie takiego kościelnego wydziału; 3) filozofia może stać się podstawą dialogu z ludźmi innych kultur oraz dialogu światopoglądowego z niewierzącymi; 4) w Krakowie była wystarczająca grupa samodzielnych pracowników nauki (na samym Wydziale Teologicznym – sześciu); 5) prościej będzie uzyskać akceptację władz państwowych dla uczelni dwuwydziałowej. Przychylając się do sugestii kard. Wojtyły, Kongregacja poleciła mu, aby zasięgnął opinii Episkopatu Polski w tej sprawie¹⁰⁵. Uzyskanie takiej opinii okazało się jednak nie takie proste¹⁰⁶.

W czerwcu 1975 r. kardynał pisemnie poprosił dziekana, ks. Stanisława Grzybka, o powołanie komisji, która jeszcze przed wakacjami zajęłaby się sprawą przekształcenia Papieskiego Wydziału Teologicznego w uczelnię dwuwydziałową¹⁰⁷. O podjętych staraniach publicznie poinformował nowy dziekan, ks. Jaworski, w trakcie inauguracji roku akademickiego 28 X 1975 r.: „Współpraca z zakonnym Wydziałem Filozoficznym OO Jezuitów

¹⁰⁴ *Ibidem*, s. 112–114.

¹⁰⁵ AKMK AKKW EX 2/281, Kard. K. Wojtyła do kard. S. Wyszyńskiego, 28 IV 1975.

¹⁰⁶ AKMK AKKW EX 2/289, Kard. K. Wojtyła do kard. S. Wyszyńskiego, 10 XI 1975.

¹⁰⁷ AKMK AKKW 2 X/156, Kard. Wojtyła do ks. St. Grzybka, 4 VI 1974.

¹⁰⁸ AKMK AKKW EX 2/166b, Przemówienie dziekana Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1975/1976 w dniu 26 X 1975 r.

¹⁰⁹ AKMK AKKW EX 2/206, [Projekt pisma w sprawie Wydziału Filozoficznego], 1976.

¹¹⁰ AKMK AKKW EX 2/293, s. 739–739a, Decretum „Solidam coherentam que hominis”, 23 XII 1976.

¹¹¹ AKMK AKKW EX 2/296, Papieski Wydział Filozoficzny, 16 V 1977.

¹¹² AKMK AKKW EX 2/201, Kard. K. Wojtyła do ks. M. Jaworskiego, 28 IX 1977.

zmierza do powołania Wydziału Filozoficznego w ramach naszej Uczelni, która w ten sposób przybrałaby jeszcze bogatszy i nowy wymiar w swojej strukturze”¹⁰⁸. Po niezbędnych przygotowaniach, latem 1976 r. można było oficjalnie poprosić Stolicę Apostolską o erygowanie Wydziału Filozoficznego¹⁰⁹. Stosowny dokument wydała kongregacja 23 XII 1976 r.¹¹⁰

Komplikacje w rozmowach dotyczących normalizacji stosunków państwo – Kościół, prowadzonych przez delegatów Stolicy Apostolskiej, sprawiły, że odłożono ogłoszenie owego aktu. W trakcie rzymskich rozmów, prowadzonych w dniach 30–31 III 1977 r. przez kard. Wojtyłę z kard. Garrone'em i abp. Poggim, ustalono, że dekret nie zostanie na razie opublikowany w „Acta Apostolicae Sedis”, a w Krakowie przystąpi się dyskretnie do uruchomienia Wydziału, tak aby władze nie użyły faktu jego powstania jako pretekstu do utrudniania rozmów w sprawie unormowania statusu papieskich wydziałów teologicznych. Znaczyło to, że od roku 1977/1978 miały się rozpocząć zajęcia w ramach Wydziału Filozoficznego bez informowania o dekrete pracowników i studentów. Mieli oni jedynie wiedzieć, że w ramach Wydziału Teologicznego można robić specjalizację filozoficzną i uzyskiwać stopnie z filozofii. Przy okazji arcybiskup poprosił o prawo do poufnej nominacji dziekana – organizatora studiów filozoficznych¹¹¹. W efekcie tych ustaleń kard. Wojtyła w oficjalnym piśmie do dziekana, ks. Jaworskiego, napisał: „Wiele racji przemawia za tym, ażeby umocnić w ramach naszego Wydziału specjalizację filozoficzną. Nieraz już na ten temat rozmawialiśmy. Będę bardzo wdzięczny, jeśli Rada Wydziału rozpatrzy tę sprawę i podejmie odpowiednie decyzje w tym zakresie”¹¹².

Prace nad stworzeniem w ramach działającego przy seminarium duchownym w Krakowie instytutu zajmującego się dziejami Kościoła zostały zainicjowane przez kard. Wojtyłę jeszcze w 1973 r. W pałacu arcybiskupa 30 XI 1973 r. odbyło się w jego obecności spotkanie w tej sprawie, w którym uczestniczyli przedstawiciele

historyków związanych z Wydziałem Teologicznym oraz ks. dr Alfons Schletz CM. W trakcie posiedzenia powstały trzy koncepcje: 1) włączenia Instytutu Papieskiego Wydziału Teologicznego do instytutu misjonarzy (za czym optował ks. dr Schletz CM); 2) włączenia instytutu misjonarskiego do Papieskiej Akademii Teologicznej (pogląd ks. dziekana Grzybka); 3) istnienia w Krakowie dwóch odrębnych, współpracujących ze sobą instytutów. Zdaniem ks. prof. Bolesława Przybyszewskiego i ks. Starowolskiego możliwa do zrealizowania była tylko wersja ostatnia¹¹³. Prodziekan ks. doc. Pieronek w istniejącej sytuacji widział potrzebę zasięgnięcia opinii Stolicy Apostolskiej w następujących kwestiach: kto winien erygować instytut i w jakiej formie, w jaki sposób, kto i kiedy będzie mógł się starać w Stolicy Apostolskiej o prawo nadawania stopni akademickich¹¹⁴.

Wielki Kanclerz Papieskiego Wydziału Teologicznego, niezrażony trudnościami powstałymi podczas rozmów prowadzonych z misjonarzami, w dokumencie przesłanym dziekanowi ks. Grzybkowi, przedstawił argumenty za koniecznością stworzenia Instytutu Historii Kościoła oraz sugerował pierwsze posunięcia zmierzające do realizacji tego zadania. Tak pisał o zadaniach, potrzebach i możliwościach uprawiania historii w ramach Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie: 1) Kraków ma tradycje uprawiania historii i posiada odpowiedni warsztat (czyli archiwa); 2) w mieście są historycy, ale brakuje „szkoły krakowskiej” – szkoła lubelska czerpie z krakowskich zasobów, dlaczego więc w Krakowie nie powstaje własny ośrodek badawczy?; 3) trzeba całościowo rozwiązać problemy krakowskich archiwów kościelnych; 4) należy przygotować plan działania, by sprawę przeprowadzić¹¹⁵. Ponieważ na Wydziale nie poczyniono odpowiednich kroków, rok później wystosował do nowego dziekana, ks. Jaworskiego, list, w którym prosił o: 1) zaplanowanie sposobów współpracy z historykami świeckimi; 2) rozpatrzenie sprawy instytutu kierowanego przez ks. Schletza, działającego wokół „Naszej

¹¹³ AKMK AKKW EX 2/02, [Pro memoria] Po zebraniu w Kurii dnia 30 XII 1972 r. w sprawie założenia Instytutu Historycznego w Krakowie, XII 1972.

¹¹⁴ AKMK AKKW EX 2/304, Ks. T. Pieronek, Nota w sprawie „Instytutu historii Kościoła w Polsce” przy Wydziale Teologicznym w Krakowie, 27 III 1974.

¹¹⁵ AKMK AKKW EX 2/305, Kard. K. Wojtyła do ks. S. Grzybka, 4 VI 1974.

¹¹⁶ AKMK AKKW EX 2/160–160a, Kard. Wojtyła do M. Jaworskiego, 18 II 1975.

¹¹⁷ AKMK AKKW EX 2/306, R. Zawadzki, Wstępny projekt struktury organizacyjnej i działalności Instytutu Historycznego im. Królowej Jadwigi przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie, 15 VII 1975.

¹¹⁸ ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (3 X 1974–24 VI 1977) (b. sygn.), k. 77, Protokół 89 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 14 XI 1975.

¹¹⁹ ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (3 X 1974–24 VI 1977) (b. sygn.), k. 199, Protokół 104 posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego, 21 I 1977.

Przeszłości”, oraz obmyślenie kanonicznego stosunku instytucji misjonarskiej do Wydziału Teologicznego; 3) rozważenie złożonej przez prof. Przybyszewskiego propozycji powołania do życia Instytutu Kultury. Wielki Kanclerz sugerował przy tym, aby natychmiast przystąpiono do przeglądania spraw, którymi zajmowali się historycy działający w ramach Papieskiego Wydziału Teologicznego w celu ustalenia wspólnego programu badawczego¹¹⁶.

W efekcie podjętych wówczas działań powstał „Wstępny projekt struktury organizacyjnej i działalności Instytutu Historycznego im. Królowej Jadwigi przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie” (opatrzonej datą 15 VII 1975)¹¹⁷. Dyskusja nad nim odbyła się na Radzie Wydziału 14 XI 1975 r. Prawie wszyscy dyskutanci uznali za konieczne powstanie takiej jednostki uczelnianej. Jedynie ks. Jan Kracik wyraził opinię, że powstanie instytutu jest „luksusem”, zważywszy na zbyt skromną kadrę naukową. Ostatecznie zdecydowano, że trzeba powołać instytut w ramach Wydziału, a kiedy już okrzepnie, dać mu samodzielność. Kardynał, obecny na posiedzeniu, zaaprobował decyzję, podkreślając, że jest „ważne, by instytut zaistniał i rozwijał się, a ujęcie w ramy jest sprawą dalszą”. Określenie struktury instytutu powierzono specjalnie w tym celu powołanej komisji¹¹⁸.

Do sprawy wrócono dopiero w styczniu 1977 r. Na Radzie Wydziału Wielki Kanclerz jeszcze raz podkreślił konieczność istnienia Instytutu Historii Kościoła¹¹⁹. Rada Wydziału przyjęła opracowany przez Zawadzkiego wstępny projekt struktury instytutu, uznając go za „dokument wskazujący przyszłą strukturę i działalność instytutu”. Pierwszym etapem tworzenia instytutu było powołanie w ramach Wydziału „Zespołu badawczego historii Kościoła i kultury chrześcijańskiej w Polsce”, kierowanego przez ks. prof. hab. Jerzego Wolnego. Celem zespołu było prowadzenie badań nad dziejami Kościoła, zgodnie z programem przedstawionym przez kierownika i zaakceptowanym przez Radę Wydziału. Działalność

historyków wchodzących w skład zespołu miała się koncentrować na gromadzeniu i porządkowaniu źródeł historycznych oraz publikowaniu ich oraz monografii określonych programem¹²⁰. Z protokołów Rad Wydziału wynika, że do chwili wyboru kard. Wojtyły na biskupa Rzymu dalszych prac nie prowadzono. W jakiejś mierze przyczynił się do tego obraźliwy list wysłany przez ks. Schletza do kard. Wojtyły w listopadzie 1976 r.¹²¹

Krakowski Wydział Teologiczny nawiązywał także kontakty ze światem nauki poza granicami Polski. Kard. Wojtyła zapraszał przedstawicieli nauki z Polski i ze świata do Krakowa na sympozja naukowe, wykłady i konferencje¹²². Również sam kazał pracownikom naukowym dbać o utrzymywanie kontaktów z innymi naukowcami, szczególnie zagranicznymi¹²³. Takie działania miały na celu nie tylko wymianę poglądów i dostęp do informacji o najnowszych badaniach, co było niezmiernie istotne w sytuacji braku dostępu do najnowszych publikacji, ale także zdobycie w środowisku naukowym poparcia dla idei odtworzenia w Krakowie kościelnego środowiska naukowego. Arcybiskup krakowski szczególnie starał się o nawiązanie kontaktu z innymi uczelniami kościelnymi na świecie. W sierpniu 1978 r., podczas światowego zjazdu uniwersytetów katolickich w Porto Alegre w Brazylii, Wydział został członkiem Międzynarodowej Federacji Uniwersytetów Katolickich oraz członkiem założycielem Konferencji Katolickich Instytucji Teologicznych. Na zjeździe tym Papieski Wydział Teologiczny reprezentował ks. prodziekan Pieronek. Także dzięki staraniom Wielkiego Kanclerza studenci oraz pracownicy naukowci krakowskiego Wydziału Teologicznego mieli możliwość odbywania staży badawczych w katolickich uczelniach w Rzymie, w Katolickim Uniwersytecie Lowańskim oraz od 1977 r. w Uniwersytecie Katolickim w Waszyngtonie. Najintensywniejsza i najowocniejsza wymiana prowadzona była z uczelniami zachodnioniemieckimi, szczególnie z Uniwersytetem Jana Gutenberga w Moguncji, oraz z Wydziałem Teologii na Karl-Franzes-Universität

¹²⁰ ArUPJP II, Protokoły posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (3 X 1974–24 VI 1977) (b. sygn.), k. 204–205, Projekt uchwały Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie w sprawie powołania „Zespołu badawczego historii Kościoła i kultury chrześcijańskiej w Polsce”. Kraków, 21 I 1977 r.

¹²¹ AKMK AKKW EX 2/30, Kard. K. Wojtyła do ks. A. Schletza CM, 9 XI 1976.

¹²² Osobiste zaangażowanie kard. K. Wojtyły w organizowanie spotkań z naukowcami podkreśla bp Pieronek [wywiad z bp. Pieronkiem przeprowadzony 8 września 2016 r.]; również w archiwum zachowały się zaproszenia na wykłady, pisane własnoręcznie przez K. Wojtyłę, np. AKMK AKKW EX 2/4, Zaproszenie kard. K. Wojtyły na wykład ks. M. Jaworskiego, 10 V 1966.

¹²³ AKMK AKKW EX 2/126, Kard. K. Wojtyła do Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego, 15 III 1974.

¹²⁴ A. Kubiś, *op.cit.*, s. 231–232.

¹²⁵ *Ibidem*, s. 300.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 295–296.

w Grazu, w Austrii¹²⁴. Nawiązano również kontakty z uczelniami z całego świata w celu wymiany publikacji naukowych. Ze względu na ograniczenia wydawnicze wprowadzone przez władze Papieski Wydział Teologiczny miał do zaoferowania tylko jedno stałe pismo – „Analecta Cracoviensia”. W 1979 r. wysłano je do 29 uczelni na całym świecie, a w zamian otrzymano od nich 23 tytuły czasopism oraz liczne książki¹²⁵.

Na druk każdego tomu „Analecta Cracoviensia” należało uzyskać zgodę Naczelnego Zarządu Wydawnictw za pośrednictwem Urzędu do spraw Wyznań. Takie pozwolenie otrzymano na druk czterech roczników (1969–1972). Na wydrukowanie rocznika piątego, za rok 1973, nie udzielono już zgody. Interwencje władz uczelni na nic się nie zdały. W 1975 r. kard. Wojtyła podjął decyzję o podjęciu starań o uzyskanie dla tego czasopisma statusu wydawnictwa ciągłego, co zwalniałoby redakcję od ubiegania się o zgodę na druk każdego tomu. W sierpniu 1975 r. Wielki Kanclerz wystosował list w tej sprawie do Naczelnego Zarządu Wydawnictw. W efekcie 7 VI 1976 r. odbyło się spotkanie ministra Kazimierza Kąkole, przewodniczącego Urzędu do spraw Wyznań, z delegacją Polskiego Towarzystwa Teologicznego, wydawcy periodyku. Rozmowa zakończyła się bez podjęcia wiążących decyzji. Minister, odwołując wyrażenie własnego zdania na ten temat, obiecał, że w przyszłości zajmie się bliżej tą sprawą. Jednakże odpowiedź przesłana do kurii krakowskiej była negatywna. Nie zrażając się tym, kard. Wojtyła pisał w tej sprawie czterokrotnie do Naczelnego Zarządu Wydawnictw (21 VII i 9 XII 1976 r. oraz 2 III i 9 XII 1977 r.) oraz trzykrotnie do ministra Kąkole (23 IV, 3 IX i 10 XII 1977 r.). Niestety, za każdym razem odpowiedź była odmowna¹²⁶.

Podsumowanie

Od czasu powierzenia kard. Wojtyły funkcji wikariusza kapitulnego archidiecezji krakowskiej (16 VI 1962 r.) do

jego wyboru na Stolicę Piotrową (16 X 1978 r.) odbyło się 120 zwyczajnych i nadzwyczajnych (zazwyczaj publicznych obron prac doktorskich i kolokwiiw habilitacyjnych) Rad Wydziału krakowskiego fakultetu teologicznego. Wielki Kanclerz był obecny na 72 spotkaniach (60%). Jego nieobecność na pozostałych była spowodowana zazwyczaj wyjazdami do Rzymu (sobór, synody, praca w kongregacjach, wizyta *ad limina*)¹²⁷, podróżami zagranicznymi (USA, Kanada, Australia)¹²⁸, spotkaniami Episkopatu Polski¹²⁹, obowiązkami związanymi z wizytami kardynałów i biskupów (gośćmi Episkopatu Polski)¹³⁰ oraz wyższych przełożonych zakonów (generałów), własnymi rekolekcjami¹³¹ i chorobami¹³². Jest to dowód na to, jak istotne dla niego były obecności na Radach Wydziału, czemu podporządkowywał swoje inne obowiązki. A działał się tak, ponieważ rozumiał, czym dla duchowieństwa krakowskiego i kultury polskiej byłoby zaniedbanie troski o samodzielną, mającą pełne prawa akademickie instytucję, kształcącą duszpasterzy oraz gromadzącą naukowców – teologów, filozofów i historyków Kościoła. Nie dość, że wyznaczał sobie i pracownikom naukowym zadania zmierzające do budowy podstaw prawnych istnienia i działania Wydziału oraz jego rozwoju kadrowego i organizacyjnego, to jeszcze pragnął, aby kolejne etapy pracy były realizowane bez zbytecznego zwlekania, i wykorzystywał każdą okazję stwarzającą możliwość poprawy kondycji fakultetu.

Lektura protokołów Rad Wydziału i tekstów napisanych przez kard. Wojtyłę lub zredagowanych z jego polecenia, dotyczących (Papieskiego) Wydziału Teologicznego, uprzytamnia jeszcze jeden zdumiewający fakt: każdy ze znaczących i przełomowych elementów budowy i stabilizacji Wydziału pojawiał się z inspiracji kardynała.

Czy wystąpienia w kwestiach zasadniczych, zarówno na Radach Wydziału, jak i w pismach kierowanych do władz fakultetu poprzedzone były spotkaniami i konsultacjami z osobami duchownymi i świeckimi znającymi realia działalności akademickiej? Zapewne tak, bo z zasady

¹²⁷ *Kalendarium...*, *op.cit.*, s. 428, 433, 534–535, 601, 655, 738–739, 781, 821.

¹²⁸ *Ibidem*, s. 341–351, 479–507.

¹²⁹ *Ibidem*, s. 448, 536.

¹³⁰ *Ibidem*, s. 637, 754, 788.

¹³¹ *Ibidem*, s. 713.

¹³² *Ibidem*, s. 341, 743–777.

¹³³ J. Szczepaniak, *Troska kardynała Karola Wojtyły o godne uczczenie jubileuszu św. Stanisława (1972–1979)*, „Folia Historica Cracoviensia” 2003, t. 9, s. 185–208.

wszystkie ważne decyzje i działania podejmowane przez kard. Wojtyłę poprzedzał długi czas namysłu, zbierania informacji, rozmów i konsultacji oraz niejednokrotnie kreślenia coraz doskonalszych propozycji i projektów. W dokumentach pozostało niewiele śladów takich działań dotyczących spraw Wydziału Teologicznego¹³³.

Pewne jest natomiast to, że bez osobistych zabiegów kard. Wojtyły, ciągłego wracania do nierozwiązanych spraw, szukania celów cząstkowych, koniecznych do realizacji jego wizji samodzielnego i silnego środowiska teologicznego – miejsca uprawiania wielkiej nauki i znakomitego ośrodka studiów teologicznych, bez niekiedy wręcz „pilnowania” wykładowców nie byłoby możliwe powstanie w krótkim czasie dużego środowiska teologicznego z odnowioną kadrą. Ponadto wielką zasługą kard. Wojtyły dla kultury polskiej i kondycji duchowej Polaków było przeciwstawienie się komunistycznemu pomysłowi obniżenia prestiżu społecznego duchowieństwa poprzez uniemożliwienie mu uzyskania studiów wyższych. Żadne działania, spowalniające gry operacyjne Służby Bezpieczeństwa, a nawet werbowanie współpracowników wśród wykładowców i studentów nie mogły tego zmienić.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA NIEDRUKOWANE

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (AKMK):

- sygn. AKKW EX 0   Wydział Teologiczny 1954–1961; 1964–1968.
sygn. AKKW EX 1   Papieski Wydział Teologiczny. Starania o wznowienie Wydziału Teologicznego 1954–1980.
sygn. AKKW EX 2   Papieski Wydział Teologiczny. Korespondencja 1954; 1964–1978.

Archiwum Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (ArUPJP II):

- sygn. PWT 010   Statuty.
b. sygn.   Protokoły z posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (10 VI 1968–25 VI 1974).
b. sygn.   Protokoły z posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (7 X 1974–24 VI 1977).
b. sygn.   Protokoły z posiedzeń Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (4 X 1977–23 I 1981).

Oddziałowe Archiwum IPN w Krakowie (IPN Kr):

- sygn. 00100/323   Teczka personalna TW „Polański”.
sygn. 00100/668   Teczka pracy TW „Manuskrypt”.
sygn. 009/4373, t. 1   Teczka pracy TW „Rosa/Jurek”.
sygn. 009/4917   Teczka personalna i teczka pracy TW „Doktor”.
sygn. 009/594, t. 1–2   Teczka pracy TW „Biały”.
sygn. 039/1/K, t. 8   Materiały administracyjne Wydziału IV (1955–1956).
sygn. 039/1/K, t. 9   Materiały administracyjne Wydziału IV (1957–1959).
sygn. 039/1/K, t. 11   Materiały administracyjne Wydziału IV (1963–1964).
sygn. 039/1/K, t. 12   Materiały administracyjne Wydziału IV (1962–1965).
sygn. 039/1/K, t. 13   Materiały administracyjne Wydziału IV (1962–1965).
sygn. 039/2, t. 2   Meldunki i informacje dot. działalności kleru (1953).
sygn. 039/2, t. 14, cz. 1   Meldunki i informacje dot. działalności kleru (1957–1963).

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945–1989, t. 2, *Lata 1960–74*, wybór i oprac. P. Raina, Poznań 1995.
- Państwowe prawo wyznaniowe Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zebrał M. Fąka, Warszawa 1978.
- Wojtyła K., *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1, *Listy Pastorskie – Komunikaty – Zarządzenia (1959–1978)*, M. Jagosz (red.), Rzym 1987.

OPRACOWANIA

- Barcik M., *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (1939–1954)*, cz. 2, Kraków 2001.
- Bartnicki R., *Historia i stan obecny Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (w 190. rocznicę bulli papieża Piusa VII z 3 października 1818 r. zatwierdzającej wydział)*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 2008, t. 46, nr 2, s. 13–70.
- Dybiec J., *Uniwersytet Jagielloński wobec stalinizmu 1945–1956*, „*Prace Komisji Historii Nauki PAU*” 2001, t. 3, s. 5–35.
- Dyduch J., *Troska kard. Karola Wojtyły o wolność nauki*, „*Annales Canonici*” 2013, t. 9, s. 5–16.
- Dyduch J., *Troska kardynała Karola Wojtyły o Wydział Teologiczny w Krakowie*, „*Analecta Cracoviensia*” 1994, t. 26, s. 295–313.
- Kalendarium życia Karola Wojtyły*, oprac. A. Boniecki, Kraków 2000.
- Kraśnicki J., „*Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku*” w *latach 1975–1985. (Studium historyczno-bibliograficzno-teologiczne)*, „*Studia Teologiczne*” 1991, t. 9, s. 223–274.
- Krawczyk M., *Urząd do spraw Wyznań a funkcjonowanie seminariów duchownych i służba wojskowa kleryków – studium historyczno-prawne*, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie*” 2016, nr 108, s. 31–50.
- Kubiś A., *Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie w latach 1954–1981*, Kraków 2005.
- Mezglewski A., *Akcja likwidacyjna niższych zakonnych seminariów duchownych w dniu 3 lipca 1952 r.* [w:] *Divina et humana. Księga jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław (red.), Lublin 2001, s. 145–157.
- Mezglewski A., *Proces likwidacji niższych seminariów duchownych w latach 1959–1963*, „*Studia z Prawa Wyznaniowego*” 2002, t. 4, s. 31–57.
- Mieczkowski J., *Krakowski Instytut Liturgiczny*, Kraków 2005.
- Myrcha M., *Zagadnienia prawne Akademii Teologii Katolickiej*, „*Polonia Sacra. Kwartalnik kanonistyczno-historyczny*” 1955, r. 7, s. 69–77.

- Pieronek T., *Na drodze do metropolitalnej wspólnoty. Pierwszy synod prowincji krakowskiej [w:] Karol Wojtyła jako biskup krakowski*, t. 1, T. Pieronek, R. Zawadzki (red.), Kraków 1990, s. 420–434.
- Pietrzykowski J., *Likwidacja małych seminariów duchownych w Polsce prowadzonych przez Towarzystwo św. Franciszka Salezego*, „Roczniki Teologiczne” 2014, r. 61, z. 4, s. 201–225.
- Poniński A., *Ingerencje władz PRL w działalność dydaktyczną Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Studia Włocławskie” 2005, t. 8, s. 337–352.
- Salij J., *Wydział Teologiczny ATK jako prężny ośrodek naukowy*, „Studia Theologica Varsaviensia” 2013, t. 51, nr 1, s. 89–96.
- Sychowicz K., *Działania władz komunistycznych wobec Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 2016, t. XV/1, s. 201–216.
- Szczepaniak J., *Troska kardynała Karola Wojtyły o godne uczczenie jubileuszu św. Stanisława (1972–1979)*, „Folia Historica Cracoviensia” 2003, t. 9, s. 185–208.
- Wojtkowski J., *Pierwsza habilitacja na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie (8 VI 1968)*, „Analecta Cracoviensia” 1992, t. 24, s. 355–359.
-